

Filmspelningar i vidsträckt bemärkelse, alltså upptagningar med filmkamera av för ändamålet särskilt arrangerade scener, ha förekommit nästan lika länge som filmkameran själv. Däremot dröjde det några år innan verkliga spelfilmer, filmer med dramatisk handling och med skådespelare, började framställas. Men sedan de båda stora pionjärerna på detta område, Georges Méliès i Paris och Edwin S. Porter i New York, väl visat vägen, blev snart huvudparten av all film, som visades på biograferna, eller kinematograferna, som de då kallades, sådan spelfilm. Omkring år 1905 kan man säga att detta spelfilmens genombrott ägde rum. Emellertid får man inte glömma att dessa filmer, jämförda med nutidens, dels voro mycket korta, dels synnerligen enkla både till innehåll och framställning. I den tidens anspråkslösa ateljéer stod kameran i allmänhet fastspikad i golvet framför det teatermässigt uppbyggda scenutrymme, där skådespelarna agerade. För att hindra dessa att komma utanför kameraögets räckvidd, voro rep utspända längs yttersidorna av synfältet. Den berömde amerikanske filmregissören D. W. Griffith anses ha varit den förste som i avsiktligt konstnärligt syfte flyttade kameran mitt under en scen för att i en närbild uppfånga ansiktsuttrycket hos någon av de agerande. Någon rörlig kamera i denna terms numera vedertagna betydelse var det dock ännu icke tal om. Kameran åkte inte mitt under inspelningen på en vagn fram till den vars ansikte skulle visas, utan inspelningen avbröts, medan kameran flyttades fram till skådespelaren i fråga, varpå denne förvred ansiktet i det önskade uttrycket och detta fotograferades. Den rörlighet i kamerainställningen som kamerans vridbarhet förde med sig, kan man däremot om man så vill hänföra under termen rörlig kamera. Här har emellertid uttrycket reserverats att avse den *åkande kameran*, vars upphovsman ävenledes anses vara Griffith. Den här återgivna bilden från inspelningen av »Ingmarssönerna» visar emellertid att regissören Victor Sjöström och fotografen Julius Jaenzon redan sommaren 1918 använde sig av rörlig kamera, innan man ännu i Sverige sett Griffith-filmen »Intolerance», vari de första åkningarna skulle ha förekommit. På den roliga bilden, som härrör sig från utomhusupptagningarna i Dalarna, se vi fotograf Jaenzon åka med sin kamera på en tralla. Denna skjutes med handkraft fram på särskilt för ändamålet i åkern utlagda skenor, och parallellt med dessa vandrar inspicienten Olof Ås, dragande den av Sjöström styrda plogen. Herr Ås — vilken så illusoriskt spelar sin roll som häst, att han t. o. m. tagit tömmarna i munnen — kom naturligtvis inte till synes i den färdiga scenen, utan denna framställde den av Sjöström spelade Lill-Ingmar vandrande efter sin plog med den vackra dalabygden som dekorativ bakgrund.

Som kontrast till denna inspelningsbild från den svenska filmens storhetstid ha vi satt den andra bilden, som framställer en liknande kameraåkning i Hollywood 17 år senare. Här är det fråga om en scen för filmen »Vid 19 år» (»Alice Adams»), i vilken det unga paret, spelade av Katharine Hepburn och Fred MacMurray, följas av kameran — och mikrofonen — medan de promenera utför en trottoar. Rakt under den stora boxen med de många filmrullarna ses Hepburn, klädd i en prickig klänning med svarta rosetter, leende gå vid MacMurrays sida. Snett ovanför dem hänger den om en lampa påminnande

mikrofonen i sin hävarm. Denna har apterats på en särskild liten vagn, som dras av ett par arbetare i vita skjortor. Bakerst på denna vagn står ljudingeniören försedd med hörlurar och reglerar ljudet. På den stora vagnen i förgrunden, som dras av minst sju män längs sin speciellt byggda bana, står en kamerakran. Dess ena ände upptages av den stora boxen, som tjänar som motvikt mot kameran. Denna är placerad i kranens andra ände och skymtar t. v. på bilden bakom en strålkastare. Trots det starka kaliforniska solljuset användes nämligen numera artificiellt ljus även utomhus, och det direkta ljuset har som synes utestängts genom ett väldigt solsegl.

En jämförelse mellan de bägge bilderna visar att det — om man bortser från ljudet — i princip icke finns någon skillnad mellan Sjöströms kameraåkning på åkern i Dalarna 1918 och den amerikanske regissören George Stevens' på Hollywoodgatan 1935.

Einar Lauritzen.

Beklädnadsindustriens historia.

Beklädnadsindustrien är en betydande faktor i det nutida samhället. Den är textilfabrikernas huvudavnämare, dess konsumenter återfinnas inom alla samhällsklasser. Denna industris produktionsvärde uppgick år 1939 till 221 miljoner kronor. Siffran hade på de tio åren 1929—39 fördubblats, vilket torde varit en följd av den helt omvandlande rationaliserings- och industrialiseringsprocess, som konfektionsfabrikernas drift underkastades under 20-talet. Kasta vi en blick tillbaka i tiden, finna vi, att produktionsvärdet under femårsperioden 1896—1900 i medeltal per år stannade vid endast 6 miljoner kronor. Här har med andra ord på några få decennier vuxit upp en svensk industri av betydande mått.

Liksom de flesta av våra industrier har konfektionsindustrien uppstått ur hantverket. Den har grott under skråförordningarnas tidevarv för att i näringsfrihetens hägn träda i dagen. Enskilda svenska män ha givit den kraft till självständig växt och till en för våra förhållanden storartad blomstring. Denna näringsgrens utveckling från handarbete till maskinteknik utgör en först i våra dagar fullbordad process och är ur kulturhistorisk och teknisk synpunkt av stort intresse.

I jämförelse med de övriga under 1800-talet uppkomna industrierna är konfektionsindustrien av ungt datum. Handeln med färdigsydda kläder blev i lag tillåten år 1834. Dessförinnan förekom enligt gamla handlingar en troligen ganska omfattande smyghandel. Tillverkningen skedde hos skräddare, vilka under mel-lansåsongerna sydde upp en del klädesplagg, ofta av överblivna tyger, »på för-lag». År 1834 fick man emellertid i städerna rätt att hålla öppna bodar med färdiga kläder. Engrosförsäljning och tillverkning i partier blev en produkt av den nya tiden. I och med industrialismens genombrott i vårt land, inte minst sågverksindustriens starka frammarsch 1850—70, skapades en för klädfabri-ka-tionens alster mottaglig kundkrets. Företag, som uteslutande ägnade sig åt till-verkning av konfektionsvaror, och som anlade verkstäder med symaskiner och vissa specialmaskiner, uppkommo emellertid först mot århundradets slut. Den egentliga konfektionsindustrien kan alltså till viss grad genom upp-teckningar av ännu levande personers minnen följas tillbaka till sin begynnelse.

Tekniska Museet har därför ansett det av största värde att, medan tid och